

פרק טו' שירת הים

א. פסוקים א'-כ"א: שירת הים

- * תוכן השירה: פסוקים א'-י"ג – שבח והודאה לה' שהושיע את ישראל מהמצרים. תאור גדולת עוצמת ה', היכול לעשות בכל העולם כרצונו.
- פסוקים י"ד-ט"ז – תאור הפחד שקריעת ים סוף גרמה לכל עמי העולם (לפלשת, לאדום, למואב ולכנען).
- פסוקים י"ז-י"ט – תפילה לעתיד שעם ישראל יגיעו לארץ ישראל, המקדש ייבנה, תתגלה מלכות ה' בעולם, ותתמלא המטרה של יציאת מצרים.
- פסוקים כ'-כ"א – שירת מרים והנשים.

- * טביעת המצרים עפ"י השירה: – מהשירה אנו לומדים שהיו שלושה סוגי עונשים בטביעה:
1. פסוק ה' – "ירדו במצולות כמו אבן" – זהו עונש לבינוניים.
 2. פסוק ז' – "יאכלמו כקש" – זהו עונש לרשעים, שסבלו הרבה, בכך ששקעו לאט כמו קש.
 3. פסוק י' – "צללו כעופרת במים" – זהו עונש למצרים, שהיו יחסית צדיקים ושקעו מהר כמו עופרת.

כוחו של ה' נזכר פעמים רבות בשירה: "גאה גאה", "ימינך ה' נאדרי בכח", "וברכ גאנך תהרוס קמיר", "מי כמוך נאדב בקדש", "נהלת בעצב אל נוח קדשך", "בגדול זרועך ידמו כאבן".

ב. פסוקים כ"ב-כ"ז: ניסיון המים במרה

1. המקום: מרה (ט"ו:כ"ב-כ"ז). העם נסע מים סוף למדבר שור. הם הלכו שלושה ימים ולא מצאו מים, הגיעו למרה ומצאו שם מים מרים שלא יכלו לשתות. התלונה: "וילונו העם על משה לאמר מה נשתה". תגובת משה: תפילה – "ויצעק אל ה'". תגובת ה': 1. נתן לעם מים – המים הפכו למתוקים ע"י עץ שהשליך לשם משה במצוות ה'. 2. "שם שם לו חוק (מצווה שלא מפורש בה הטעם) ומשפט (מצווה שמפורש טעמה)" – פירש רש"י: ה' נתן לעם מצוות עוד לפני מתן תורה כדי שיתעסקו עמן, כגון: שבת, פרה אדומה, ודינים (דיני משפט בין אדם לחברו). 3. אמר לעם שמצב בריאותם תלוי בקיום המצוות (פס' כ"ו).
2. המקום: אילים (ט"ו, כז). בני ישראל חנו באילים, שם חנו במקום עם 12 עינות מים 70- תמרים.

סיכום ספר שמות – לשימוש פרטי למורים ולתלמידים

www.meir-avitan.co.il מתוך האתר של מאיר אביטן

פרק טו'	שאלה	תשובה
1 טו "אז ישיר משה" (א')	א. מהי משמעות המלה "אז" בתוך "אז ישיר משה"? (רש"י). ב. ציין שתי דוגמאות נוספות להופעת המלה "אז" במשמעות דומה.	א. "אז" משמעו שחשב בלבו והתכוון לעשות כ.ב. דוגמאות: 1. "אז ידבר יהושע" (יהושע י', יב) נאמר לאחר נס נפילת האבנים מהשמים וכפתיחה לבקשת "שמש בגבעון דום". 2. "אז ישיר ישראל" (במדבר כ"א, יז) – שירת הבאר.
2 טו "זה אלי ואנוהו" (ב')	א. מהו פירוש הפשט ל"זה אלי ואנוהו" ומהו הפירוש הדרשני שמביא רש"י בפירושו? הסבר הסיבה לפירוש זה. ב. כיצד מפרש רש"י את המלה "אנוהו" (בשונה מאונקלוס)?	א. לפי הפשט: זה אלי שעשה לנו את כל הנס הזה, ולפי הדרש ישראל ראו את אלקים ממש עד שיכלו להצביע עליו באצבע ולומר "זה אלי" וגו', שכן בדרך כלל זרכנו לומר "זה" על דבר הנראה לעין שאנו יכולים להצביע עליו, ולכן איננו חייבים לציין הדבר בשמו. ב. לפי רש"י המלה "אנוהו" באה מלשון "נוי", כלשון ההקבלה להמשך הפסוק "אלקי אבי וארומנהו" – אספר שבחו של ה' ונויו.
3 טו ע"פ שאלת בגרות שירת הים (כללי)	מהם הנושאים המרכזיים בהם עוסקת שירת הים ובאילו פסוקים מתוארים נושאים אלו.	1. ד- י': תיאור מפלת מצרים 2. פסוקי שבח לה' וגבורות ה': ב', ג', ו', י"א, י"ח. 3. החסד לישראל: י"ג 4. יד- טז: תיאור פחד הגויים כתוצאה מהנס. 5. י"ז: תפילה לעתיד על א"י וביהמ"ק.
4 טו ע"פ שאלת בגרות שירת הים (כללי)	א. אילו שני דברים רצו המצרים להשיג ברדיפתם אחרי בני ישראל ע"פ המתואר בשירת הים? ב. כתוב שלושה דברים בהם מתארת שירת הים את גדולת ה' וגבורתו. ג. כתוב בלשונך שתי בקשות אותן ביקשו בני ישראל בשירה ז.	א. המצרים רצו לקחת מהם שלל (ו/ או להשיב רכושם) ולהשיבם בכוח הזרוע למצרים או להרגם. ("אריק חרבי" נשמע כמו מוות, אך "תורישמו ידי" מתפרש גם מלשון ירושה, שהם יחזרו להיות עבדים במצרים - פסוק ט'). ב. 1. הטבעת המצרים ("ה' איש מלחמה... מרכבות פרעה וחילו ירה בים")... 2. נס קריעת ים סוף ("וברוח אפ"ך נערמו מים") 3. הובלת ישראל לארצו ("נהלת בעצבך אל נוה קדשך"). ג. הבאתם לארץ ישראל ("תביאמו ותטעמו בהר נחלתך"). ביהמ"ק ("מקדש ה' כוננו ידיך").

סיכום ספר שמות – לשימוש פרטי למורים ולתלמידים

www.meir-avitan.co.il מתוך האתר של מאיר אביטן

1. הטבעת המצרים: "מרכבות פרעה וחילו ירה בים – ומבחר שלישיו טובעו בים סוף" 2. כיסוי הים את המצרים: "תהומות יכסיומו – ירדו במצולות כמו אבן" 3. נס קריעת ים סוף: ["וברוח אפיך] נערמו מים – נצבו כמו נד נזלים..." 4. הצלת ישראל: "נחית בחסדך עם זו גאלת – נהלת בעזך אל נוח קדשך". 5. מעבר ישראל: עד יעבור עמך ה' – עד יעבור עם זו קנית".	רש"י: "כי גאה גאה"... וכן כל השירה תמצא כפולה עזי וזמרת יה ויהי לי לישועה, ה' איש מלחמה ה' שמו... הבא 3 דוגמאות נוספות לתיאור כפול בשירת הים.	5 טו שירת הים (כללי)
א. 1. המילים "ה' שמו" מציינות גם הן שה' איש מלחמה, אך ה' נלחם בשמו ולא בכלי מלחמה כבשר ודם. 2. שם ה' מעיד על מדתו, וכשה' נלחם הוא נלחם תוך כדי אחיזה במידת הרחמים שלו. ב. לפי הפשט: שתי הפעמים בהן מופיעה המלה "ימינך" מתייחסות לימין ה' (ימין אחת), שבה הוא גדול בכוחו, ובכוחו זה רועץ אויב. לפי הדרש: במקום יד ימין ויד שמאל יש לה' שתי ידי ימין, ע"פ פירוש אחד: גם שמאל ה' הופכת לימין כשישראל עושים רצונו של מקום, וע"פ פירוש שני: ימין אחת להציל את ישראל וימין שניה להפרע מאויביהם. ג. "נטית ימינך תבלעמו ארץ" (י"ב), "בגדול זרועך ידמו כאבן" (ט"ז). ה' עשה את הנס גם ברוחו: "וברוח אפיך נערמו מים" (ח'), "נשפת ברוחך כסמו ים" (י').	א. כיצד מהוות המילים "ה' שמו" הקבלה למילים "ה' איש מלחמה" (רש"י. 2 פירושים). ב. "ימינך ה' נאדרי בכח ימינך ה' תרעץ אויב" (ו'). המלה "ימינך" מופיעה פעמיים בפסוק זה. מהו פירוש הפשט לכך ומהו פירוש הדרש לכך? (רש"י). ג. ציין עוד שני פסוקים בהם נזכרת ידו של ה' בשירת הים, וכן כתוב במה עוד מלבד ידו עשה ה' את הנס?	6 טו ה' שמו ו"ימינך ה" (ג', ו')
א. על הגויים נפל פחד גדול (המתואר במילים מגוונות: ירגזון, חיל, אימה, פחד, רעד וכו'). ב. כששלח יהושע שני מרגלים ליריחו ציינה בפניהם רחב את פחד הגויים לאחר ששמעו על נס קריעת ים סוף. (יהושע ב', ט-יא). ג. יתרו בא אל משה למדבר ומזכיר את הצלת ישראל ממצרים. (שמות י"ח, י-יא). הפלשתים בימי שמואל נבהלו כשראו שארון ה' מגיע למחנה. (שמ"א ד', ח). הפלשתים (באותו הקשר) נבהלו לאחר ששבו את ארון הברית והארון גרם למוות בקרבם, וכתוצאה מכך הזכירו שלא כדאי להכביד לבם כמו שעשו המצרים, אלא כדאי לשלוח הארון חזרה לישראל. (שמ"א ו', ו)	א. כיצד הגיבו הגויים לנס קריעת ים סוף לפי הכתוב בשירת הים? ב. באיזה הקשר מסופר בספר יהושע כי קריעת ים סוף גרמה לפחד מפני ה' ובני ישראל בקרב יושבי כנען? ג. ציין שני הקשרים נוספים בהם הזכירו גויים שונים את גדולת ה' שהתבטאה במכות מצרים.	7 טו ע"פ שאלת בגרות שירת הים- תגובות הגויים (י"ד- ט"ז)

מרים נקראה נביאה משום שנתנבאה לפני שנולד משה שתלד אמה בן שיושיע את ישראל, ונקראה אחות אהרן משום שמסר נפשו עליה בפנותו אל משה כשנצטרעה (במדבר י"ב) (וכן נקראו שמעון ולוי "אחי דינה" למרות שהייתה אחות כל השבטים לפי שמסרו נפשם עליה). ב. מתוך אמונתן הביעו בטחונן צדיקות שבדור בכך שיארעו להם נסים ונפלאות, ולקחו עמם תופים ממצרים.	"ותקח מרים הנביאה אחות אהרן". א. מדוע נתכנתה מרים בשני כינויים אלה דווקא (ולא "אחות משה" או "בת יוכבד" וכדו')? (רש"י). ב. כיצד היה ציוד של כלי נגינה בידי ישראל במדבר? (רש"י).	8 טו "ותקח מרים הנביאה אחות אהרן" (כ')
א. במרה קבלו ישראל מקצת מצוות מהתורה (שעדיין לא ניתנה להם) – דיני שבת, פרה אדומה, שבע מצוות בני נוח ודינים שנוספו עליהם. ב. 1. ישראל נצטוו על פסח דורות. מי שאינו נימול לא יכול לאכלו. חיוב מצה, איסור חמץ. 2. <u>שבת</u>. איסור מלאכה (לא לצאת ללקוט בשבת. לאסוף "לחם משנה" – שמות ט"ז, כג-כט). מחיית זכר עמלק (שמות י"ז, י"ד). ג. 1. פסח מצרים. לקיחת שה כבר בי' ניסן. 2. לקיחת מן לפי מידה ("עמר לגלגלת") ולפי מספר נפשות ואי הותרה ממנו עד הבוקר. (שמות ט"ז, טז-יט). 3. התקדשות לפני מעמד הר סיני. כיבוס מגדיהם, אי התקרבות אל ההר. (שמות י"ט, י-כד).	"שם שם לו חק ומשפט ושם נסהו" (פס' כה). א. מהם החוק והמשפט שנתנו לישראל במרה? (רש"י) ב. ציין שלוש מצוות שונות שניתנו לישראל לדורות לפני מתן תורה, וכתוב ציווי אחד שנצטוו בו ישראל בכל אחת ממצוות אלו. ג. ציין שני הקשרים בהם נצטוו ישראל מצוות לשעתן בלבד לפני מתן תורה וכתוב ציווי אחד אותו נצטוו במצוות אלו.	9 טו ע"פ שאלת בגרות חסרון המים (כ"ב-כ"ז)